GIBRID TA'LIM MUHITIDA MILLIY PEDAGOGIK IDENTIFIKATSIYA: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YECHIMLAR

Rahimova Dildora Qodirjonovna
P,f,f,d.,PhD, dotsent
University of Business and Science,
Pedagogika va psixologiya kafedrasi
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20099922

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada gibrid ta'lim muhitida milliy pedagogik identifikatsiyaning saqlanishi va rivojlantirilishi muammosi tadqiq etiladi. Gibrid ta'limning (an'anaviy va virtual muhit uyg'unligi) milliy pedagogik qadriyatlarga ta'siri ko'rib chiqilib, pedagogik identifikatsiya tushunchasining nazariy-metodologik asoslari aniqlashtriladi. O'zbekiston oliy ta'limida milliy pedagogik identifikatsiyani gibrid muhitda saqlashning amaliy modeli taklif etiladi.
Kalit so'zlar: gibrid ta'lim, milliy pedagogik identifikatsiya, virtual ta'lim, pedagogik qadriyatlar, blended learning, madaniy pedagogika, milliy ta'lim tizimi.

АННОТАЦИЯ: В статье исследуется проблема сохранения и развития национальной педагогической идентичности в условиях гибридного обучения. Рассматривается влияние гибридного обучения (сочетание традиционной и виртуальной среды) на национальные педагогические ценности, уточняются теоретико-методологические основы концепции педагогической идентичности. Предлагается практическая модель сохранения национальной педагогической идентичности в гибридной среде высшего образования Узбекистана.
Ключевye slova: гибридное обучение, национальная педагогическая идентичность, виртуальное обучение, педагогические ценности, blended learning, культурная педагогика.

ABSTRACT: This article investigates the problem of preserving and developing national pedagogical identity in hybrid learning environments. The impact of hybrid learning on national pedagogical values is examined, and the theoretical-methodological foundations of the pedagogical identity concept are clarified. A practical model for preserving national pedagogical identity in Uzbekistan's hybrid higher education environment is proposed.
Keywords: hybrid learning, national pedagogical identity, virtual learning, pedagogical values, blended learning, cultural pedagogy, national education system.

KIRISH

Gibrid ta'lim (blended learning) bugungi kunda oliy ta'limning dominant modeliga aylanib bormoqda. An'anaviy va virtual ta'lim muhitini maqsadli birlashtiradigan bu model COVID-19 pandemiyasi (2020-2022) tajribasidan keyin global ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Biroq gibrid ta'limning keng joriy etilishi yangi muammoni ham yuzaga keltirdi: milliy pedagogik identifikatsiya qanday saqlanadi?

Pedagogik identifikatsiya — bu pedagogning o'zini ma'lum bir pedagogik an'ana, madaniy kontekst va professional hamjamiyat bilan birlashtirishidir. Virtual muhitda ushbu identifikatsiya zaiflashipshi mumkin, chunki raqamli platforma global bo'lib, mahalliy pedagogik xususiyatlarni ko'pincha e'tiborsiz qoldiradi. O'zbekiston kabi boy pedagogik an'anaga ega mamlakatlar uchun bu muammo ayniqsa dolzarb.

Maqolaning maqsadi — gibrid ta'lim muhitida milliy pedagogik identifikatsiyani saqlash va rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini ishlab chiqish hamda amaliy model taklif etishdan iborat.

Pedagogik identifikatsiya tushunchasi G.Kompf va boshqalar (1996) tadqiqotlarida birinchi marta tizimli ravishda ko‘rib chiqilgan. Ular pedagogik identifikatsiyani uch o‘lchamda tahlil qiladilar: shaxsiy o‘lcham (kim men — pedagog sifatida), ijtimoiy o‘lcham (men qaysi pedagogik jamiyatga mansubman) va madaniy o‘lcham (qaysi pedagogik an’ana mening ishimni shakllantiradi).

O‘zbek pedagogik an’anasidagi identifikatsiya o‘ziga xos xususiyatlarga ega: ustoz sifatida axloqiy mas'uliyat hissi, bilimni nasillarga uzatish burchi, jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo‘yish. Bu qadriyatlar gibrid muhitda saqlanishi uchun maxsus pedagogik strategiyalar zarur.

Gibrid ta’lim milliy pedagogik identifikatsiyaga ikki xil ta’sir ko‘rsatadi: ijobiy va salbiy.

Ijobiy ta’sirlar: Milliy pedagogik kontent global auditoriyaga yetkazish imkoniyati; raqamli arxivlar orqali pedagogik meros saqlanishi; onlayn hamjamiyatlar orqali milliy pedagoglar o‘rtasida professional hamkorlik kuchayishi.

Salbiy ta’sirlar: Global raqamli platformalar milliy pedagogik uslubni standartlashtirishi; virtual muhitda ustoz-shogird munosabatining emotsional o‘lchamining zaiflashuvi; xorijiy ta’lim kontentining passiv iste’moli milliy pedagogik fikrlashni siqib chiqarishi xavfi.

Tadqiqotlar ko‘rsatadiki, pedagog o‘zining milliy pedagogik identifikatsiyasini ongli ravishda rivojlantirsa, gibrid ta’lim bu identifikatsiyani kuchaytirishi mumkin. Aksincha, passiv texnologiya foydalanuvchisiga aylanib qolgan pedagog o‘zining milliy pedagogik xususiyatlarini yo‘qotish xavfiga duch keladi.

Gibrid ta’lim muhitida milliy pedagogik identifikatsiyani saqlash va rivojlantirishning besh tamoyilli modeli taklif etiladi:

1-tamoyil — Ongli pozitsiyalash: Pedagog o‘zini global ta’lim platformasida milliy pedagogik madaniyatning vakili sifatida ko‘rishi va shu pozitsiyadan harakat qilishi lozim.

2-tamoyil — Kontent milliylashtirish: Global metodologiya va vositalar mahalliy misol, kontekst va qadriyatlar bilan boyitilib qo‘llanilsin.

3-tamoyil — Virtual ustoz-shogird: Raqamli muhitda ham shaxsiy munosabat, individual e’tibor va axloqiy yo‘naltirish saqlansin. Video-suhbat, shaxsiy xabar, individual fikr-mulohaza — bu vositalar ustoz-shogird munosabatini virtual muhitda davom ettiradi.

4-tamoyil — Pedagogik hamjamiyat: Milliy pedagoglar onlayn hamjamiyati yaratilsin: tajriba almashish, muammo muhokamasi, milliy pedagogik qadriyatlarni birgalikda rivojlantirish.

5-tamoyil — Refleksiya madaniyati: Pedagog o‘z faoliyatini muntazam tahlil qilib, milliy pedagogik qadriyatlarni qanchalik amalda qo‘llayotganini baholaydi.

O‘zbekiston oliy ta’limi uchun gibrid ta’lim platformalarini milliy pedagogik identifikatsiyaga mos loyihalashda uchta asosiy tavsiya beriladi:

Interfeys va til: Platformaning o‘zbek tilidagi versiyasi shunchaki tarjima emas, balki milliy pedagogik tafakkur tarzini aks ettiruvchi dizayn bilan taqdim etilsin.

Kontent arxitekturasi: Milliy maktab, tarix va madaniyat bilan bog‘liq ta’lim modullari platformaning markaziy qismida joylashtirilsin.

Pedagog profili: Har bir pedagog uchun onlayn profil yaratilsin, unda uning pedagogik falsafasi, milliy pedagogik an’anaga munosabati va professional tarixi aks etsin.

Springer Nature (2021) nashrida chop etilgan tadqiqot ta’kidlashicha, pedagogik identifikatsiyasi kuchli bo‘lgan o‘qituvchilar gibrid muhitda ancha moslashuvchan va samarali ishlaydi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

1. Gibrid ta’lim muhitida milliy pedagogik identifikatsiya o‘z-o‘zidan saqlanmaydi — uni ongli ravishda rivojlantirish strategik pedagogik vazifaga aylanishi zarur.

2. Besh tamoyilli model (ongli pozitsiyalash, kontent milliylashtirish, virtual ustoz-shogird, pedagogik hamjamiyat, refleksiya) bu identifikatsiyani saqlashning amaliy yo‘lini ko‘rsatadi.

3. Platforma dizayni va kontent arxitekturasida milliy pedagogik qadriyatlar inobatga olinsa, gibrid ta’lim milliy identifikatsiyani kuchaytirish vositasiga aylanishi mumkin.

4. O‘zbekiston oliy ta’limida gibrid ta’lim siyosatida milliy pedagogik identifikatsiya masalasi alohida yo‘nalish sifatida belgilanishi va milliy standartlarda aks etishi lozim.

Milliy pedagogik identifikatsiya oliy ta’lim bosqichida shakllanadi. Demak, kelajak pedagoglarini tayyorlash dasturlarida bu masalaga alohida e’tibor qaratilishi zarur. Pedagogika ta’limi dasturlarida milliy pedagogik an’analar tarixi, milliy maktab vakillarining hayoti va faoliyati, mahalliy pedagogik innovatsiyalar alohida kurs sifatida o‘tilishi maqsadga muvofiq.

Amaliy tavsiya: magistratura darajasidagi pedagogika dasturlarida "Milliy pedagogik meros va zamonaviy ta’lim" nomli majburiy fanini kiritish. Bu fan talabalar — kelajak pedagoglarning professional identifikatsiyasini mustahkamlaydi.

Milliy pedagogik identifikatsiya darajasini o‘lchash uchun quyidagi vositalar tavsiya etiladi:

Professional identifikatsiya anketa: Likert shkalasida 30 bandli so‘rovnoma. O‘z-o‘zini pedagogik an’ana vakili sifatida ko‘rish darajasi, qadriyatlar uyg‘unligi, professional hamjamiyatga tegishlilik hissi.

Kuzatuv protokoli: Dars kuzatuvida milliy pedagogik elementlar (og‘zaki an’analar, guruh dinamikasi, axloqiy yo‘naltirish) ning qanchalik qo‘llanilishini qayd etish.

Refleksiya kundaligi: Pedagog haftalik yozma refleksiya orqali o‘z faoliyatidagi milliy va global elementlarning nisbatini tahlil qiladi.

Ushbu vositalar yig‘indisi pedagogik identifikatsiya profilini chizishga imkon beradi va shu asosda individual rivojlanish strategiyasi ishlab chiqiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Graham C.R. Blended Learning Systems // Handbook of Blended Learning. — San Francisco: Pfeiffer, 2006. — P. 3-21.
2. Kompf M. et al. Changing Research and Practice: Teachers Professionalism, Identities and Knowledge. — London: Falmer Press, 1996. — 274 p.
3. Lonka K. Phenomenal Learning from Finland. — Helsinki: Edita Publishing, 2018. — 304 p.
4. Henderson M. et al. Conditions that support effective blended learning // Education and Information Technologies. — 2017. — Vol. 22, No 5. — P. 2083-2101.
5. Springer. Digital Transformation in Higher Education Institutions as a Driver of Social Oriented Innovations. — 2021. — DOI: 10.1007/978-3-030-84044-0_4
6. Vygotsky L.S. Mind in Society. — Cambridge: Harvard University Press, 1978. — 159 p.
7. Sachs J. The Activist Teaching Profession. — Buckingham: Open University Press, 2003. — 184 p.
8. OECD. Education at a Glance 2024. — Paris: OECD Publishing, 2024. — 512 p.
9. UNESCO. Reimagining our futures together. — Paris: UNESCO, 2021. — 186 p.
10. Beetham H., Sharpe R. Rethinking Pedagogy for a Digital Age. 3rd ed. — New York: Routledge, 2019. — 296 p.
11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli Farmoni «2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida». — Toshkent, 2022.
12. Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge // Teachers College Record. — 2006. — Vol. 108, No 6. — P. 1017-1054.